

BIJLAGEN

Advocaat met korting

Een analyse van de prijsgevoeligheid van de rechtsbijstand

Ab van der Torre
m.m.v. Evert Pommer

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, november 2005

Bijlage A	Avo-vragen over rechtsbijstand	2
Bijlage B	Inkomens en vermogensnormen en eigen bijdragen	6
Bijlage C	Rechtsgebieden en griffierechten	7
Bijlage D	Databeschrijving.....	8
Bijlage E	Opbouw analysebestand	10
Bijlage F	Correlaties tussen verklarende variabelen.....	11
Bijlage G	Simulatie inkomens- en vermogensnormen	13
Bijlage H	Additionele schattingsuitkomsten	16
Bijlage I	Achtergrond cijfers bij advocaatgebruik	19

Bijlage A Avo-vragen over rechtsbijstand

- H7 Heeft u zelf in de afgelopen 24 maanden (2 jaar) in uw privé-situatie te maken gehad met problemen op een van de onderstaande gebieden?

	JA	NEE
chtscheiding, alimentatie, toewijzing kinderen, boedel		
WW- of WAO-uitkering, loon, ontslag, pensioen		
andere uitkering/bijstand e.d.		
geschil met huisbaas		
geschil over levering goederen of diensten		
(geld)vordering die u had op een ander		
geschil met (overheids)instantie		
vervolgning wegens verkeersovertreding		
vervolgning wegens misdrijf		
	(1)	(2)

- H8 Heeft u zelf de afgelopen 24 maanden (2 jaar) weleens voor problemen van uzelf of één van uw huisgenoten gebruik gemaakt van een rechtshulpafdeling van een organisatie waarvan u lid bent (zoals vakbond, Vereniging Eigen Huis, Consumentenbond) of waarbij u verzekerd bent voor rechtsbijstand?

Ja	1	
Nee	2	VERDER MET VRAAG H10

- H9 Van welke van deze instanties heeft u toen gebruik gemaakt?
MEER ANTWOORDEN MOGELIJK.

Consumentenbond	1
Vereniging Eigen Huis	2
Vakbond	3
ANWB	4
Verzekeringsmaatschappij	5
Andere instantie(s)	6

H10 Heeft u de afgelopen 24 maanden (2 jaar) weleens voor problemen van uzelf of één van uw huisgenoten gebruik gemaakt van of te maken gehad met een van de volgende instanties?

	JA	NEE
Bureau voor Rechtshulp		
Wets- of rechtswinkel		
Advocaat		
Rechter, als eiser		
Rechter, als gedaagde		
	(1)	(2)

→ **INDIEN OP ALLE VRAGEN VAN H10 'NEE' IS GEANTWOORD OVER NAAR ONDERDEEL I OP PAGINA 34** ←

H11 Kunt u aangeven op welk gebied het probleem lag waarvoor u in de afgelopen 2 jaar gebruik gemaakt van een instantie voor rechtshulp of te maken gehad met de rechter. *(Indien u dit voor verschillende problemen heeft gedaan, neem dan het meest recente probleem in gedachten):*

Echtscheiding, alimentatie, toewijzing kinderen, boedel01
WW- of WAO-uitkering, loon, ontslag, pensioen02
Andere uitkering/bijstand e.d03
Geschil met huisbaas04
Geschil over levering goederen of diensten05
(Geld)vordering die u had op een ander06
Geschil met (overheids)instantie07
Vervolging wegens verkeersovertreding08
Vervolging wegens misdrijf09
Anders10

H12 Heeft u voor dit probleem gebruik gemaakt of te maken gehad met de volgende instanties?

	JA	NEE
Bureau voor Rechtshulp		
Wets- of rechtswinkel		
Advocaat		
Rechter, als eiser		
Rechter, als gedaagde		
	(1)	(2)

H13 Hoe is de zaak afgehandeld?

Ik heb de zaak laten zitten	1	
De zaak is geschikt	2	
De zaak loopt nog; er wordt onderhandeld	3	
Er loopt een gerechtelijke procedure	4	VERDER MET VRAAG H15
Ik heb via de rechter geheel/grotendeels gelijk gekregen	5	
Ik heb via de rechter geheel/grotendeels ongelijk gekregen	6	

H14 Waarom heeft u de zaak laten zitten?
MEER ANTWOORDEN MOGELIJK.

Ik kon het probleem zelf oplossen	1
Ik kreeg het advies om de zaak te laten zitten	2
Zaak was kosten en/of moeite niet waard	3
Ik kon de kosten niet opbrengen	4
Doorzetten zou meer kwaad dan goed doen	5
Ik kreeg geen duidelijk advies	6

- H15 Hoeveel heeft u, in verband met dit probleem, in totaal voor de diensten van de rechtshulpverlenende instanties (Bureau voor Rechtshulp, advocaat) betaald? *N.B.: al eerder betaalde lidmaatschapsgelden/ contributies/premies en kosten van procedure bij de rechter niet meetellen).*

Kosteloos	1
Minder dan € 45,-	2
Tussen € 45,- en € 115,-	3
Tussen € 115,- en € 230,-	4
Tussen € 230,- en € 450,-	5
Tussen € 450,- en € 1140,-	6
Tussen € 1140,- en € 2270,-	7
Meer dan € 2270,-	8

- H16 Heeft u in verband met deze zaak een Verklaring omtrent Inkomen en Vermogen ondertekend?

Ja	1
Nee	2

- H17 Hoe lang heeft de betrokkenheid van de rechtshulpverlenende instanties en/of de rechter in totaal geduurd? (Indien de zaak nog loopt, tel dan van het begin tot heden.)

Minder dan 1 maand	1
1 tot 3 maanden	2
3 maanden tot een half jaar	3
Een half jaar tot 1 jaar	4
1 tot 2 jaar	5
Meer dan 2 jaar	6

Bijlage B Inkomens en vermogensnormen en eigen bijdragen

Tabel B.1 Inkomens- en vermogensnormen en eigen bijdragen per 1-7-2003 (in euro's)

draagkrachtinkomen per maand		eigen bijdrage
alleenstaanden	gehuwden/samenwonenden/eenoudergezinnen	
809	1135	64
867	1218	102
915	1286	150
951	1338	197
997	1404	243
1040	1465	284
1079	1521	328
1123	1584	371
1170	1650	417
1212	1711	454
1254	1770	504
1471	2067	551

Het totale vermogen mag bedragen:

- voor alleenstaanden: € 6370;
- voor gehuwden/samenwonenden/eenoudergezinnen: € 9100.

Van de (over)waarde in de eigen zelfbewoonde woning blijft € 65.344 buiten beschouwing.

Bron: Raden voor rechtsbijstand (Handboek toevoegingen 2004)

Tabel B.2 Inkomens- en vermogensnormen en eigen bijdragen per 1-1-2005 (in euro's)

draagkrachtinkomen per maand		eigen bijdrage
alleenstaanden	gehuwden/samenwonenden/eenoudergezinnen	
818	1147	90
895	1258	141
944	1328	208
982	1382	275
1029	1450	340
1073	1513	396
1114	1571	458
1159	1636	516
1208	1705	582
1251	1767	633
1294	1828	703
1518	2135	769

Het totale vermogen mag bedragen:

- voor alleenstaanden: € 7500;
- voor gehuwden/samenwonenden/eenoudergezinnen: € 10.500.

Van de (over)waarde in de eigen zelfbewoonde woning blijft € 65.344 buiten beschouwing.

Bron: Raden voor rechtsbijstand (Handboek toevoegingen 2004)

Bijlage C Rechtsgebieden en griffierechten

Griffierechten voor de zeven civiel- en bestuursrechtelijke AVO-rechtsgebieden¹ zijn niet direct. uit de regelgeving af te leiden, omdat het bij deze AVO-rechtsgebieden om ongelijksoortige zaken gaat. Via een omweg, namelijk via het registratiebestand van de Raad voor de rechtsbijstand voor gebruikers van toegevoegde advocaten (GRAS-bestand) konden toch gewogen gemiddelden voor deze griffierechten worden bepaald. Het is immers betrekkelijk eenvoudig om aan de hand van de regelgeving de geldende griffierechten toe te kennen aan de relevante GRAS-rechtsgebieden.

De indeling naar probleemtype in het GRAS-bestand verschilt van die in het AVO. Toch zijn de meer gedetailleerd ingedeelde rechtsgebieden van het GRAS-bestand zo goed mogelijk toegekend aan de AVO-categorieën. Hierbij deden zich een aantal problemen voor. Deze problemen worden hieronder samen met de gekozen oplossing besproken.

- 1 In het GRAS-bestand staat bij de meeste zaken niet aangegeven of het advieszaken of procedurezaken (proceszaken die voor de rechter komen) zijn. De rechtsbijstandverlener wist namelijk op het moment van het doorsturen van de gegevens vaak nog niet of het een advies- of procedurezaak zou worden. In slechts 30% van de civiele en bestuurszaken gaf hij aan dat het een procedure ging worden, voor de overige 70% gaf hij aan 'advies of procedure'. Alleen voor de dertig procent duidelijke procedurezaken worden uiteindelijk de griffierechten berekend.
- 2 Voor de civiele procedurezaken in het GRAS-bestand is niet altijd duidelijk of het zaken voor de sector kanton of de sector civiel van de arrondissementsrechtbank zijn. Als beide mogelijk zijn, wordt de keuze gebaseerd op de verdeling van de meest er op lijkende afgehandelde zaken in CBS-statistieken. Hierbij moet worden aangetekend dat het CBS meestal een grovere indeling hanteert dan het GRAS-bestand.
- 3 De zaken van sommige rechtsgebieden van het GRAS-bestand kunnen aan verschillende AVO-categorieën worden toegerekend. Vooralsnog wordt er voor gekozen om deze zaken in gelijke aantallen te verdelen over de AVO-categorieën. Een voorbeeld wordt gevormd door een aantal subrechtsgebieden van het verbintenissenrecht. Deze kunnen zowel betrekking hebben op een geschil over levering van goederen of diensten als op een geldvordering.

De griffierechten voor de AVO-rechtsgebieden zijn vervolgens berekend door de griffierechten voor de GRAS-rechtsgebieden gewogen op te tellen, waarbij de gewichten worden bepaald door de aandelen van de GRAS-procedurezaken, welke laatste zonodig opgesplitst worden in kantonzaken en civiele zaken en in verschillende AVO-rechtsgebieden.

¹ Aanvullend voorzieningengebruik onderzoek (AVO) van het SCP

Bijlage D Databeschrijving

Tabel D.1 Enkele kenmerken exogene variabelen op huishoudniveau in analysebestand

	gemiddelde AVO	gemiddelde van mensen met problemen in AVO ^a	standaarddeviatie van mensen met problemen in AVO
aantal waarnemingen	6.222	1.770	-
gemiddeld gestandaardiseerd inkomen (in euro's)	23.966	25.354	26.356
gemiddelde prijs advocaat (eigen bijdrage/marktprijs) ^b (in euro's)	586	625	393
gemiddeld griffierecht (in euro's)	44	145	132
percentage huishoudens met een gescheidene	10,0	14,7	35,5
percentage huishoudens met een zelfstandige	9,3	11,9	32,4
percentage huishoudens met een uitkeringsontvanger	18,2	30,0	45,8
percentage huishoudens met een werknemer bij overheid of onderwijs	10,1	11,2	31,6
percentage huishoudens met een gepensioneerde	17,0	9,3	29,0
percentage huurders	39,0	36,3	48,1
percentage huishoudens met man als hoofd	72,5	76,6	42,3
gemiddelde landelijkheidsgraad	0,48	0,46	0,32
gemiddeld hoogste opleidingsgraad in het huishouden	0,44	0,51	0,30
gemiddelde leeftijd in het huishouden	39,4	32,9	15,5
huishoudensomvang	2,21	2,41	2,20
percentage rechtszoekende huishoudens met geschil			
over echtscheiding, alimentatie, toewijzing kinderen, boedel (probleem 1)	4,9	15,9	-
met huisbaas (probleem 2)	2,1	6,8	-
over levering goederen of diensten (probleem 3)	8,7	29,8	-
met (geld)vordering op een ander (probleem 4)	4,6	15,1	-
over WW- of WAO-uitkering, loon, ontslag, pensioen (probleem 5)	15,0	49,9	-
over andere uitkering/bijstand e.d. (probleem 6)	4,3	13,6	-
met (overheids)instantie (probleem 7)	7,2	24,2	-

a Gelijk aan analysebestand.

b Bij een marktprijs van € 979 en alleen een inkomenstoets.

Bron: SCP (AVO'03)

Gescheidene

Deze variabele is 1 als ten minste één lid uit het huishouden gescheiden is en anders 0. Het betreft hier zowel de groep wettelijk gescheidenen als de groep die slechts gescheiden is van tafel en bed (gebaseerd op AVO-vraag V008).

Zelfstandige

Deze variabele is 1 als ten minste één lid uit het huishouden zelfstandige is en anders 0. (gebaseerd op AVO-vraag P010)

Uitkeringsontvanger

Deze variabele is 1 als ten minste één lid uit het huishouden een uitkering ontvangt en anders 0. Het betreft hier een uitkering voor studiefinanciering, een arbeidsongeschiktheidsuitkering, een uitkering voor vervroegde uittreding, een bijstandsuitkering, een werkloosheidsuitkering, een nabestaandenuitkering, een IOAW/IOAZ-uitkering, een uitkering volgens de toeslagenwet of een andere uitkering (gebaseerd op de AVO-vragen R02101 t/m R02109).

Overheidswerker

Deze variabele is 1 als het hoofd van het huishouden bij de overheid of het onderwijs werkt en anders 0 (gebaseerd op de AVO-vragen V005 en P003).

Gepensioneerde

Deze variabele is 1 als het hoofd van het huishouden geen betaald werk meer heeft omdat hij/zij met pensioen of vut is en anders 0 (gebaseerd op de AVO-vragen V005 en P023).

Huurder

Deze variabele is 1 als het huishouden in een huurhuis woont en anders 0 (gebaseerd op AVO-vraag HB10)

Geslacht

Deze variabele is 1 als het geslacht van het hoofd van het huishouden een man is en 0 als het een vrouw is (gebaseerd op de AVO-vragen V005 en V007).

Landelijkheid

Deze variabele is 0 als het gebied waarin het huishouden woont zeer sterk stedelijk is, $\frac{1}{4}$ als het sterk stedelijk is, $\frac{1}{2}$ als het matig stedelijk is, $\frac{3}{4}$ als het weinig stedelijk is en 1 als het niet stedelijk is (gebaseerd op AVO-vraag AS04N).

Opleiding

De opleidingsvariabele is het maximum van de hoogst afgemaakte opleiding van de moeder en de hoogst afgemaakte opleiding van de vader genomen. De variabele heeft de waarde 0 als geen van de ouders de lagere school heeft afgemaakt, $\frac{1}{8}$ als het maximum van de hoogst afgemaakte opleiding de lagere school is, $\frac{2}{8}$ als dit maximum lbo, lts of lhno is, en 1 ($\frac{8}{8}$) als dit maximum de universiteit of TH is (gebaseerd op de AVO-vragen J00301 en J00302).

Gemiddelde leeftijd

Deze variabele geeft de gemiddelde leeftijd van de personen uit het huishouding weer. De leeftijden van de individuen variëren van 16 t/m 101 jaar. Om de variabele precies tussen 0 en 1 te brengen is van de gemiddelde leeftijd eerst 16 afgetrokken en is het resultaat vervolgens gedeeld door 85 (gebaseerd op AVO-vraag V006).

Huishoudensomvang

Deze variabele geeft de omvang van het huishouden weer. De omvang varieert van 1 t/m 8. De variabele is weer geschaald tot een variabele tussen 0 en 1.

Dummy's

De probleemdummy's zijn 1 als het huishouden een probleem op het betreffende probleemgebied heeft.

Bijlage E Opbouw analysebestand

Tabel 5.1 Opbouw analysebestand AVO 2003: huishoudens met juridische problemen^a

	incidentie enkelvoudig probleem of combinatie van probleem bij huishouden	frequentie problemen
aantal huishoudens met (alleen) probleem 1	125	282
aantal huishoudens met (alleen) probleem 2	35	121
aantal huishoudens met (alleen) probleem 3	237	527
aantal huishoudens met (alleen) probleem 4	82	268
aantal huishoudens met (alleen) probleem 5	500	884
aantal huishoudens met (alleen) probleem 6	69	241
aantal huishoudens met (alleen) probleem 7	142	428
aantal huishoudens met 2 van bovenstaande problemen	379	
aantal huishoudens met 3 van bovenstaande problemen	112	
aantal huishoudens met 4 van bovenstaande problemen	41	
aantal huishoudens met 5 van bovenstaande problemen	13	
aantal huishoudens met 6 van bovenstaande problemen	7	
aantal huishoudens met 7 van bovenstaande problemen	28	
aantal huishoudens met totaal aantal problemen in huishoudens	1770	2751

a Voor een definitie van de problemen zie bijvoorbeeld tabel D1.

Bron: SCP (AVO'03)

Bijlage F Correlaties tussen verklarende variabelen

tabel F.1 Correlaties tussen de verklarende variabelen

	ln y	ln p1	ln p2	dum1	dum2	dum3	dum4	dum5	dum6	dum7	
ln gest.ink.(ln y)	1,00										
ln pr.adv.(ln p1)	0,55	1,00									
ln gr.r.(ln p2)	0,24	0,41	1,00								
dummy 1	-0,02	-0,07	-0,17	1,00							
dummy 2	-0,06	-0,06	-0,07	0,11	1,00						
dummy 3	0,10	0,17	0,69	-0,06	0,09	1,00					
dummy 4	0,02	0,02	0,31	0,05	0,15	0,07	1,00				
dummy 5	-0,05	-0,03	-0,50	-0,11	0,01	-0,25	-0,07	1,00			
dummy 6	-0,15	-0,26	-0,04	0,12	0,19	-0,06	0,12	0,03	1,00		
dummy 7	0,03	0,02	0,14	0,01	0,18	0,07	0,09	-0,12	0,11	1,00	
gescheidene	-0,10	-0,15	-0,15	0,46	-0,02	-0,12	-0,04	-0,13	0,07	-0,06	
zelfstandige	0,05	0,05	0,16	-0,04	-0,04	0,08	0,19	-0,09	-0,02	0,04	
uitkeringsontv.	-0,03	-0,20	-0,24	-0,05	-0,01	-0,15	-0,02	0,28	0,14	-0,04	
wz overh./onderw.	0,11	0,17	0,09	0,04	0,01	0,03	0,00	-0,06	-0,06	0,00	
gepensioneerde	-0,02	-0,09	-0,09	-0,06	0,04	-0,08	-0,02	0,01	0,00	0,03	
huurder	-0,28	-0,35	-0,24	0,07	0,21	-0,18	-0,05	0,04	0,21	-0,03	
landelijkheid	0,02	-0,04	-0,01	0,03	-0,07	-0,02	0,05	0,03	0,00	-0,04	
opleidingsgraad	0,15	0,28	0,17	-0,01	0,00	0,10	0,03	-0,03	-0,08	0,08	
geslacht hoofd	0,13	0,24	0,13	-0,19	-0,04	0,10	0,03	0,08	-0,16	0,02	
gem. leeftijd	-0,01	-0,12	-0,08	-0,09	0,02	-0,08	0,00	-0,03	0,01	0,06	
omvang huishouden	0,14	0,16	0,14	-0,10	-0,08	0,11	0,06	0,02	-0,08	0,03	
	gesch.	zelfst.	uitkering	ov./ond.	gepens.	huurder	land.gr.	opl.gr.	geslacht	leeftijd	omv.hh
gescheidene	1,00										
zelfstandige	-0,06	1,00									
uitkeringsontv.	0,03	-0,06	1,00								
wz overh./onderw.	0,02	-0,06	-0,07	1,00							
gepensioneerde	-0,06	-0,09	0,01	-0,11	1,00						
huurder	0,20	-0,15	0,13	-0,06	0,00	1,00					
landelijkheid	-0,03	0,07	-0,01	-0,01	0,00	-0,16	1,00				
opleidingsgraad	-0,07	0,08	-0,07	0,14	-0,16	-0,12	-0,16	1,00			
geslacht hoofd	-0,29	0,05	-0,05	-0,07	0,07	-0,22	0,16	0,01	1,00		
gem. leeftijd	0,04	-0,01	0,07	-0,06	0,54	-0,01	0,07	-0,32	0,00	1,00	
omvang huishouden	-0,21	0,13	-0,05	0,07	-0,17	-0,26	0,10	0,15	0,19	-0,27	1,00

opmerkingen: aantal waarnemingen: 1770. Correlaties van 3,00 en hoger hebben een grijze achtergrond.

Bron: SCP(AVO'03)

De correlatie tussen de logaritme van het inkomen en de logaritme van de prijs van de advocaat is aan de hoge kant. Omdat voor dit rapport juist deze variabelen van belang zijn, worden deze variabelen in de geschatte vergelijkingen toch gehandhaafd. Hierbij moet bij het interpreteren van de resultaten worden bedacht dat t-waarden door deze correlatie kunnen zijn beïnvloed. De logaritme van het griffierecht is vrij sterk gecorreleerd met de logaritme van de prijs van de advocaat (0,41), dummy 3 (0,69), dummy 4 (0,31) en dummy 5 (-0,50). Als de logaritme van het griffierecht wordt geregresseerd met de probleemdummy's is de gekwadeerde correlatiecoëfficiënt 0,71. Vanwege deze hoge waarden is er van afgezien in vergelijkingen waarin probleemdummy's voorkomen het griffierecht als

verklarende variabele op te nemen. Hoewel de variable gescheidene gecorreleerd is met probleemdummy 1 (0,46), gaven de uitkomsten van de schattingen geen aanleiding om één van deze verklarende variabelen weg te laten. Hetzelfde geldt voor de variabelen gepensioneerde en opleidingsgraad, die respectievelijk een correlatie van +0,54 en -0,32 hebben met de variabele gemiddelde leeftijd.

De correlatie tussen de prijs van de advocaat en de volgens het AVO opgegeven waarde voor de diensten van de rechtshulp verlenende instanties bedraagt 0,1675 (549 cases). Reden voor deze kleine correlatie kan zijn dat de in het AVO opgegeven waarde nog niet alle kosten dekt, omdat een zaak nog kan lopen.

Bijlage G Simulatie inkomens- en vermogensnormen

De inkomensverdeling van het AVO lijkt iets af te wijken van de inkomensverdeling die op basis van de fiscale administratie door het CBS wordt opgesteld (IPO). De inkomens in het AVO lijken gemiddeld iets hoger uit te vallen, zoals uit tabel G.1 blijkt. Deze AVO-inkomens hebben in principe consequenties voor de resultaten van de gesimuleerde inkomens- en vermogenstoets op het AVO.

Tabel G.1 Gemiddeld secundair inkomen in 10% groepen voor huishoudens (x 1000 euro)^a

10% groep	AVO'03	IPO'02	verhouding AVO/ IPO
laagste 10%	7,5	6,9	1,09
2 ^e	13,3	13,3	1,00
3 ^e	17,8	16,7	1,07
4 ^e	22,3	20,0	1,12
5 ^e	27,0	23,4	1,15
6 ^e	31,9	27,2	1,17
7 ^e	37,2	31,3	1,19
8 ^e	42,8	35,9	1,19
9 ^e	50,6	42,6	1,19
hoogste 10%	87,7	67,9	1,29
allen	31,6	28,5	1,09

a Huishoudensdefinitie: samenlevenden op hetzelfde adres.

Inkomensdefinitie: secundair inkomen partners (bij paren) of alleenstaande.

Verschil gemiddeld inkomen 2002 en 2003 minder dan 1%.

Bron: SCP (AVO'03); CBS (StatLine, 22 juli 2005)

Gemiddeld ligt het secundair inkomen volgens het AVO 9% hoger dan in het IPO, het inkomensbestand van de belastingdienst. Vanaf het vierde deciel zijn de verschillen meer dan 10% en worden de verschillen groter naarmate het inkomen stijgt. Hoewel het secundair inkomen en het voor een toevoeging relevante draaginkomen niet helemaal gelijk zijn en de grootste verschillen zich voordoen bij de niet voor gesubsidieerde advocaten in aanmerking komende hogere inkomens, lijkt een nadere beschouwing van de resultaten van de inkomens- en vermogenstoetsen voor een toevoeging op zijn plaats.

De Tabellen G.2 en G.3 laten de invloed van de inkomens- en vermogenstoetsen op het gesimuleerde WRb-recht zien.

Tabel G.2 Invloed inkomens- en vermogenstoetsen op bereik WRB

	in AVO voor 2002 en 2003		AVO opgehoogd naar landelijk niveau		in analysebestand voor 2002 en 2003 ^a	
	aantal	percentage	aantal x 1000	percentage	aantal	percentage
totaalaantal huishoudens	6404	100,0	7002	100,0	1770	100,0
onder WRB met alleen inkomensstoets	3479	54,3	3804	54,3	853	48,2
onder WRB met alleen inkomens- en kapitaalstoets	2539	39,6	2776	39,6	614	34,7
onder WRB met alleen inkomens-, kapitaal- en woningtoets, excl. vermogen in hypotheek	1926	30,1	2106	30,1	492	27,8
onder WRB met alleen inkomens-, kapitaal- en woningtoets, incl. vermogen in hypotheek ¹	1889	29,5	2065	29,5	482	27,2
niet onder WRB met inkomens- en volledige vermogenstoets	4515	70,5	4937	70,5	1288	72,8

a Dit zijn de wettelijk voorgeschreven inkomens- en vermogenstoetsen.

Bron: SCP (AVO'03); CBS (StatLine, 20 juli 2005)

Tabel G.3 Advocaatgebruik van huishoudens naar bereik WRB,

	in AVO voor 2002 en 2003 ^a		in analysebestand voor 2002 en 2003 ^b	
	aantal	percentage	aantal	percentage
totaal advocaatgebruik	640	100,0	440	100,0
toegevoegd advocaat na alleen inkomensstoets	326	50,9	212	48,2
toegevoegd advocaat na alleen inkomens- en kapitaalstoets	242	37,8	152	34,5
toegevoegd advocaat na inkomens-, kapitaal- en woningtoets excl. vermogen in hypotheek	198	30,9	130	29,5
toegevoegd advocaat na inkomens-, kapitaal- en woningtoets incl. vermogen in hypotheek ^c	194	30,3	126	28,6
niet-toegevoegd advocaat na inkomens- en volledige vermogenstoets	446	69,7	314	71,4

a Alle advocaatgebruik.

b Analysebestand: exclusief advocaatgebruik van huishoudens met strafrechtelijk probleem.

c Deze toetsen vormen samen de wettelijk voorgeschreven inkomens- en vermogenstoetsen.

Bron: SCP (AVO'03)

Het draagkrachtinkomen is toegepast op de tabellen met inkomensnormen voor eigen bijdragen (zie bijlage B). Dit draagkrachtinkomen is uit AVO-gegevens berekend of geschat door rekening te houden met de volgende inkomsten van de aanvrager en de partner:

- netto-inkomen uit arbeid;
 - netto-inkomen uit pensioen en/of AOW;
 - ontvangen (ex) partneralimentatie;
 - ontvangen kinderalimentatie;
 - netto-inkomen uit uitkeringen;
 - tegemoetkoming uit vrijwillige (particuliere) ziektekostenverzekering;
 - ander inkomen (bv. bijverdiensten);
 - inkomen uit zelfstandig beroep of bedrijf,
- en de volgende uitgaven van de aanvrager en de partner:
- premie particuliere ziektekostenverzekering en aanvullende premie ziekenfondsverzekeren.

Geen rekening is gehouden met uitgaven voor alimentatie.

Als uit de berekeningen voor verschillende gezinsleden verschillende bedragen kwamen, is het hoogste bedrag gekozen.

Het vermogen is uit AVO-gegevens berekend of geschat door rekening te houden met de volgende vermogens van de aanvrager en de partner:

- bank-giro en spaargelden;
- effecten.

Deze zijn geschat door de ontvangen rente en dividend met 25 te vermenigvuldigen, uitgaande van een rentepercentage van 4. Als dit vermogen groter was dan 7500 euro voor alleenstaanden en 10.500 euro voor gehuwden/samenwonenden is aan het huishouden met een probleem geen fictieve toevoeging toegekend.

Voor de waarde van de woning is geheel volgens de regeling uitgegaan van de WOZ-waarde, In 2003 gold de WOZ-waarde met als peiljaar 1999. De verhouding tussen de gemiddelde WOZ-waarde met peiljaar 1999 en de gemiddelde in het AVO opgegeven woningwaarde is 0,6 staat tot 1. De AVO-woningwaarden zijn met 40% verlaagd om gemiddeld uit te komen op de WOZ-waarde van 1999.

Verder is met behulp van AVO-gegevens over de hypotheekrentelasten, de totale hypotheeklasten (rente + aflossing/spaardeel/levensverzekeringspremie), de hypotheeksoort en de restlooptijd van de hypotheek een schatting gemaakt van de netto hypotheekschuld (hoogte hypotheek verminderd met opgebouwd vermogen in de hypotheek). Hierbij is uitgegaan van een hypotheekrente van 6%.

Bovendien is de veronderstelling van een totale looptijd van 30 jaar gehanteerd.

Uit het verschil van de waarde van de woning en de netto hypotheekschuld is de (over)waarde van de eigen woning worden berekend. Als dit laatste bedrag hoger was dan 65.344 euro is aan het huishouden met een probleem geen fictieve toevoeging toegekend.

Voor die gevallen dat er wel rente inkomsten, dividend inkomsten of hypotheek of rentelasten waren, maar de hoogte niet bekend was, zijn in het AVO enkele regressies uitgevoerd. Voor die gevallen waarvoor deze inkomsten en lasten wel bekend waren, zijn deze geregresseerd op de WOZ-waarde van de woning en het gestandaardiseerd huishoudinkomen. Vervolgens zijn de niet bekende inkomsten en lasten geschat m.b.v. de geschatte regressie.

Bijlage H Additionele schattingsuitkomsten

Tabel H.1 Schattingsresultaten voor multinomiale logitmodellen (exclusief probleemdummy's) voor alle probleemgebieden samen en apart per probleemgebied

variabele	1-7 totaal	1 familie- zaken	2 conflict huisbaas	3 levering goederen	4 (geld) vordering	5 arbeid of uitkering	6 bijstand e.d.	7 (overh.) instantie	2-4 probl civiel ¹	5-7 probl bestuur ^a
aantallen										
huishoudens met problemen	1770	282	121	527	268	884	241	428	754	1236
rechtsbijstandsgebruikende huishoudens	708	184	46	227	138	357	86	193	331	484
rechtsbijstandsgebruikende huishoudens zonder advocaat	268	19	15	107	39	142	32	62	136	189
rechtsbijstandsgebruikende huishoudens met advocaat	440	165	31	120	99	215	54	131	195	295
coëfficiënten										
<i>adviesrecht</i>										
prijs advocaat (eigen bijdrage/marktprijs)	-0,14 *	-0,04	0,04	-0,13	-0,35 *	-0,01	-0,87 *	-0,16	-0,19	-0,08
Constante	-2,38 *	-2,09	-1,05	-2,12	-0,01	-2,56 *	-1,30 *	-4,72 *	-1,99	-3,09 *
gestandaardiseerd inkomen	0,18 *	0,22	0,94	0,13	0,08	0,11	1,44 *	0,31	0,17	0,18 *
gescheidene	1,47 *	1,76 *	0,83	0,70 *	0,18	1,14 *	1,81 *	1,02 *	0,56 *	1,19 *
zelfstandige	0,32	0,33	-0,86	0,55 *	-0,23	0,24	0,26	1,01 *	0,38	0,51 *
uitkeringsontvanger	-0,01	0,43	-0,31	0,65 *	0,28	0,22	0,17	0,48	0,38	0,03
werknemer bij overheid of onderwijs	0,06	-0,77 *	0,10	-0,05	-0,09	0,43	-0,55	0,36	-0,17	0,41 *
gepensioneerde	-0,54	-1,92	0,34	-1,56	-0,86	-1,23 *	-3,28	-0,46	-1,01 *	-0,61
huurder	-0,24	-0,59 *	0,59	-0,30	-0,58	-0,05	0,57	0,55	-0,31	-0,11
landelijkheid	0,19	0,54	-1,31	-0,11	0,02	0,15	-0,46	0,38	-0,06	0,28
opleiding	-0,02	-0,05	-0,52	0,34	0,23	0,44	0,53	-0,14	0,09	0,26
geslacht	0,04	-0,23	1,05	0,17	0,07	0,05	2,06 *	0,88 *	0,05	0,21
gemiddelde leeftijd in het huishouden	-1,13 *	-1,50	-4,14	-0,91	0,73	-1,56 *	-1,87	-0,22	0,08	-1,18 *
huishoudensomvang	-0,19	-0,55	0,45	-0,70	0,03	-0,31	1,10	0,10	-0,52	-0,13
<i>procesrecht</i>										
prijs advocaat (eigen bijdrage/marktprijs)	0,08	0,18	0,19	0,16	0,17	-0,10	-0,33	-0,15	0,12	-0,04
Constante	-5,55 *	-4,77 *	-1,45	-4,87 *	-3,63 *	-7,74 *	-2,23 *	-5,01 *	-4,06 *	-7,35 *
gestandaardiseerd inkomen	0,18	0,14	0,96	0,10	0,09	0,47	2,26 *	0,30	0,04	0,47 *
gescheidene	1,34 *	1,13 *	1,44	0,71	1,84 *	1,26 *	1,75 *	1,19 *	1,28 *	1,03 *
zelfstandige	0,18	-0,55	-4,17	0,25	-0,74	-0,04	-3,33	0,60	0,11	0,29
uitkeringsontvanger	0,44 *	1,05 *	0,83	0,83 *	0,84 *	0,25	1,30 *	0,82 *	0,70 *	0,38 *
werknemer bij overheid of onderwijs	-0,70 *	-1,36 *	-1,38	-0,50	-0,78	-0,32	0,20	-0,46	-0,68	-0,52
gepensioneerde	0,13	-0,62	0,59	0,09	0,57	0,33	0,63	-0,03	-0,01	0,14
huurder	0,20	-0,08	0,57	0,50	-0,48	0,18	0,19	0,44	0,30	0,25
landelijkheid	0,71 *	0,98 *	1,17	0,80	0,16	0,46	0,02	0,80	0,69	0,61 *
opleiding	0,67 *	0,55	1,42	0,04	-0,09	1,26 *	-0,03	0,64	-0,03	0,72 *
geslacht	-0,23	-0,37	0,07	-0,65	-0,91 *	0,34	0,02	0,16	-0,40	-0,07
gemiddelde leeftijd in het huishouden	-0,49	1,18	-0,38	0,03	0,25	-1,01	-2,97	-0,93	0,13	-1,34
huishoudensomvang	0,93 *	0,88	0,99	0,44	2,53 *	1,39 *	-0,07	-0,70	1,34	0,65
statistische grootheden										
aantal waarnemingen	1770	282	121	527	268	884	241	428	754	1236
Loglikelihood	-1196	-260	-76	-339	-227	-595	-131	-324	-534	-827

Pseudo R² 0,056 0,119 0,156 0,043 0,068 0,054 0,208 0,068 0,039 0,045

Opmerkingen: met * aangeduide coëfficiënten zijn significant op 10%-niveau. Het aantal waarnemingen is 708. De inkomens- en prijsvariabelen zijn als logaritme in de analyse opgenomen.

a - problemen op civielrechtelijk gebied: problemen 2, 3 en 4; probleem 1 (echtscheiding, alimentatie, toewijzing kinderen, boedel) is hier weggelaten

omdat bij echtscheidingen een advocaat verplicht is en er daarom bij probleemtype 1 een kleiner of geen prijseffect wordt verwacht.;

- problemen op bestuursrechtelijk gebied: problemen: 5, 6 en 7.

-

Bron: SCP (AVO '03)

H.2 Schattingsresultaten voor multinomiaal logitmodel en enkelvoudig probitmodel voor alle probleemgebieden samen met de bovengrens van 1400 euro voor de prijs van commerciële advocatuur

variabele	multinomiaal logitmodel		enkelvoudig probitmodel
	gebruik advocaat voor adviesbijstand	gebruik advocaat voor procesbijstand	gebruik advocaat
prijs advocaat (eigen bijdrage/marktprijs)	-0,14 *	0,10	-0,04
constante	-2,90 *	-6,33 *	-0,80
dummy 1: echtscheiding, alimentatie, toewijzing kinderen, boedel	1,59 *	1,75 *	1,02 *
dummy 2: geschil met huisbaas			
dummy 3: geschil over levering goederen of diensten	0,02	-0,41 *	-0,25 *
dummy 4: (geld)vordering die u had op een ander	0,59 *	1,07 *	0,42 *
dummy 5: ww- of wao-uitkering, loon, ontslag, pensioen	0,25 *	0,24	0,10
dummy 6: andere uitkering/bijstand e.d.	-1,10 *	-0,36	-0,29
dummy 7: geschil met (overheids)instantie	0,58 *	0,58 *	0,32 *
gestandaardiseerd inkomen	0,18 *	0,18	0,08
gescheidene	0,88 *	0,72 *	0,35 *
zelfstandige	0,27	0,05	0,16
uitkeringsontvanger	0,13	0,52 *	0,03
werknemer bij overheid of onderwijs	0,01	-0,82 *	-0,02
gepensioneerde	-0,62 *	-0,06	-0,25
huurder	-0,13	0,22	0,03
landelijkheid	0,13	0,55 *	0,34 *
opleiding	-0,06	0,60 *	0,14
geslacht	0,05	-0,19	-0,08
gemiddelde leeftijd in het huishouden	-0,75	-0,01	0,35
huishoudensomvang	-0,11	1,01 *	-0,31
statistische grootheden			
aantal waarnemingen	1770		708
loglikelihood	-1115,0		-404,1
pseudo R ²	0,120		0,140

Opmerkingen: met * aangeduide coëfficiënten zijn significant op 10%-niveau. De inkomens- en prijsvariabelen zijn als logaritme in de analyse opgenomen.

Bron: SCP (AVO'03)

H.3 Schattingsresultaten voor het enkelvoudige probitmodel zonder verklarende achtergrondvariabelen voor alle probleemgebieden samen

	coëfficiënt
prijs advocaat (eigen bijdrage/marktprijs)	-0,07
constante	-0,39
dummy 1: echtscheiding, alimentatie, toewijzing kinderen, boedel	1,22 *
dummy 2: geschil met huisbaas	
dummy 3: geschil over levering goederen of diensten	-0,27 *
dummy 4: (geld)vordering die u had op een ander	0,44 *
dummy 5: ww- of wao-uitkering, loon, ontslag, pensioen	0,07
dummy 6: andere uitkering/bijstand e.d.	-0,30 *
dummy 7: geschil met (overheids)instantie	0,31 *
gestandaardiseerd inkomen	0,08
	statistische grootheden
aantal waarnemingen	708
loglikelihood	-410,4
pseudo R ²	0,126

Opmerkingen: met * aangeduide coëfficiënten zijn significant op 10%-niveau. De inkomens- en prijsvariabelen zijn als logaritme in de analyse opgenomen.

Bron: SCP (AVO'03)

Bijlage I Achtergrond cijfers bij advocaatgebruik

Tabel I.1 Advocaatgebruik

	2000	2001	2002	2003	2004
beroep op advocaat als % bevolking 18 jaar en ouder sinds 1 januari vorige kalenderjaar	6,0	5,9	6,2	6,3	6,6
idem met correctie voor omzetting naar jaargemiddelden	4,0	4,1	4,2	4,3	
bevolking van 18 jaar en ouder (x 1000)	12.373	12.454	12.535	12.599	12.654
beroep op advocaat absoluut (x 1000)	489	506	524	546	
aantal rechtzoekenden met een toegevoegd advocaat (absoluut x 1000)	220	223	230	241	

Bron: CBS (StatLine, 20 juli 2005 (POLS)); Raad voor rechtsbijstand (2004)

Volgens het CBS geldt dat veel personen die binnen 1,5 jaar een beroep op een instantie hebben gedaan, zouden dit contact ook binnen één jaar hebben gehad. Omrekening van deze gegevens naar (personen met) contacten op jaarbasis is daarom niet verantwoord. Het delen van de cijfers in de eerste rij van tabel I zou dus te kort door de bocht zijn.

Bij pure jaarcijfers kunnen personen dus vermoedelijk vaker dan 1 keer voorkomen, dus zou je eigenlijk door meer dan 1,5 moeten delen. Het percentage toegevoegd-advocaatgebruikers zou dan hoger worden.

In de tabellen I.2 en I.3 wordt het bereik van de WRB en het advocaatgebruik naar bereik van de WRB aangegeven als het inkomen in het AVO per deciel wordt aangepast aan de inkomens in het IPO 2002, het inkomensbestand van de belastingdienst.

Tabel I.2 Huishoudens naar bereik WRB

	in AVO		in analysebestand	
	aantal	percentage	aantal	percentage
totaalaantal huishoudens	6404	100,0	1770	100,0
onder WRB met alleen inkomenstoets	4200	65,6	1049	59,3
onder WRB met alleen inkomens- en kapitaalstoets	3017	47,1	746	42,1
onder WRB met alleen inkomens-, kapitaal- en woningtoets excl. verm. in hyp.	2245	35,1	583	32,9
onder WRB met alleen inkomens-, kapitaal- en woningtoets incl. verm. in hyp. ^a	2192	34,2	569	32,1
niet onder WRB met inkomens- en volledige vermogenstoets	4212	65,8	1201	67,9

a Dit zijn de wettelijk voorgeschreven inkomens- en vermogenstoetsen.

Bron: SCP(AVO'03); CBS (StatLine, 20 juli 2005)

Tabel I.3 Advocaatgebruik van huishoudens naar bereik WRB

	in AVO voor 2002 en 2003 ^a		in analysebestand voor 2002 en 2003 ^b	
	aantal	percentage	aantal	percentage
totaal advocaatgebruik	640	100,0	440	100,0
toegevoegd advocaat na alleen inkomenstoets	386	60,3	257	58,4
toegevoegd advocaat na alleen inkomens- en kapitaalstoets	282	44,1	183	41,6
toegevoegd advocaat na inkomens-, kapitaal- en woningtoets excl. verm. in hyp.	229	35,8	155	35,2
toegevoegd advocaat na inkomens-, kapitaal- en woningtoets incl. verm. in hyp. ^c	223	34,8	149	33,9
niet-toegevoegd advocaat na inkomens- en volledige vermogenstoets	417	65,2	291	66,1

a Alle advocaatgebruik.

b Analysebestand: exclusief advocaatgebruik van huishoudens met strafrechtelijk probleem.

c Deze toetsen vormen samen de wettelijk voorgeschreven inkomens- en vermogenstoetsen.

Bron: SCP(AVO'03)

